

УДК 373.5.016:82-1(38)(092)

Наталія Черниш

ORCIDiD: orcid.org/0000-0002-6626-1858

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри української і

зарубіжної літератури та методики навчання,

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет

імені Григорія Сковороди»,

вул. Сухомлинського, 30, 08401, м. Переяслав-Хмельницький, Україна

tchernysh.nat@ukr.net

АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРЧОСТІ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ ПОЕТЕСИ САПФО У ШКОЛІ

У статті розглянуто шляхи аналізу та інтерпретації творчого доробку давньогрецької поетеси Сапфо у школі. Запропоновано ряд прийомів навчання, які допоможуть вчителю цікаво та змістовно провести уроки вивчення ліричних творів Сапфо: визначення перебігу думок та почуттів твору, «Продовжіть думку», «Презентація», інтерпретація висловлювання, «Відображення вражень на папері», «Опиши поетичний образ», «Пошуки скарбів», «Психологічний етюд», «Поетична критика».

Ключові слова: *аналіз, інтерпретація, Сапфо, ліричні твори, прийоми навчання.*

В статье рассмотрены пути анализа и интерпретации творчества древнегреческой поэтессы Сапфо в школе. Предложен ряд приемов обучения, которые помогут учителю интересно и содержательно провести уроки изучения лирических произведений Сапфо: определение течения мыслей и чувств произведения, «Продолжите мысль», «Презентация», интерпретация высказывания, «Отображение впечатлений на бумаге», «Опиши поэтический образ», «Поиски сокровищ», «Психологический этюд», «Поэтическая критика».

Ключевые слова: *анализ, интерпретация, Сапфо, лирические произведения, приемы обучения.*

The article deals with the ways of analyzing and interpreting the works of the ancient Greek poetess Sappho at school. A number of teaching methods which will help the teacher to conduct the lessons of studying the lyrical works by Sappho in an interesting and meaningful way are offered.

The analysis and interpretation of the lyrical works by the ancient Greek poetess Sappho causes some difficulties for teachers, since this literary genus is psychologically complex and requires developed feelings that are not yet inherent to the pupils. Due to the psychological immaturity, small life

experience, mostly subject-based thinking, pupils hardly perceive a complex metaphor; psychological drawing, subtexts, philosophical thoughts that characterize the lyrics of Sappho.

At the secondary school, before the consideration of lyrical works, the teacher introduces the elements of analysis and interpretation. Sometimes the conjugated term «analysis-interpretation» is used. The main task of the analysis is an in-depth work with the read poem. The analysis is carried out as an isolation of the components of the work (motive, idea, construction, mood, images, language) and the characteristics of each. Interpretation of poetry can be accomplished through music, fine and the atrical art, as well as literary and critical intelligence. The subject of the interpretation of the poem can be a lyrical work in general, its key images or certain elements.

During the analysis of Sappho's poetry we offer to use learning techniques that will help to penetrate into the content of the poem and understand all its components: the technique of the definition of the course of thoughts and feelings of the work and the techniques «Continue the thought».

When the analysis of work won't give pupils sufficient representation of the depicted, an interpretation is used, which makes the pupils interpret the poem in their own way, in particular, multi-valued statements that are not clarified in the text. The task of interpretation is the original pupil's thoughts, impressions, and judgments, which help form the reader's idea of a work.

At each lesson of studying lyrics the teacher tries to teach pupils to express their own thoughts and argue them, for this the following methods of teaching can be used: interpretations of the statement, «Presentation», «Reflection of impressions on the paper», «Describe the poetic image», «Treasure hunt», «Psychological Etude», «Poetic criticism».

Key words: *analysis, interpretation, Sappho, lyrical works, methods of teaching.*

Постановка проблеми. Аналіз та інтерпретація ліричних творів давньогрецької поетеси Сапфо викликає у вчителів труднощі, оскільки цей літературний рід психологічно складний і вимагає розвинутих почуттів, які ще не притаманні учням. Через психологічну несформованість, малий життєвий досвід, переважно предметне мислення школярі важко сприймають складну метафорику, психологічний малюнок, підтексти, філософські думки, що характеризують лірику Сапфо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтували сутність понять «аналіз» та «інтерпретація» науковці: Р.Гром'як, А.Вітченко, О.Ратушняк тощо. Методичному аспектові аналізу та інтерпретації творів на уроках неабияку увагу приділили такі вчені: Є.Пасічник, Б.Степанишин, Г.Токмань та інші. До вивчення творчості Сапфо зверталися А.Садомора, Л.Глуценко, Т.Лучук, М.Зубрицька тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Література античності загалом, і творчість давньогрецької поетеси Сапфо, зокрема, є складним матеріалом для опанування учнями. Тема аналізу та інтерпретації поетичного доробку Сапфо майже не досліджувалася науковцями. Тому стаття є актуальною і перспективною.

Формування цілей статті. Нашим завданням є домогтися, щоб аналіз та інтерпретація ліричних творів Сапфо у школі стали різноманітними та цікавими. Ми запропонуємо ряд прийомів навчання, які допоможуть проникнути у зміст віршів Сапфо та зрозуміти всі їх складники.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основній школі до розгляду ліричних творів учитель вводить елементи аналізу та інтерпретації. У «Літературознавчому словнику-довіднику» (за редакцією Р.Гром'яка) запропоновано таке тлумачення першого з названих термінів: «Аналіз літературного твору – логічна процедура, суть якої полягає у розчленуванні цілісного літературного твору на компоненти, елементи, в розгляді кожного з них зокрема та у взаємозв'язках з метою осягнення, характеристики своєрідності цього твору» (Гром'як, 2007: 38). До поняття аналіз близьким за змістом є поняття інтерпретація, часом вживається спарений термін «аналіз-інтерпретація».

У «Лексиконі загального та порівняльного літературознавства», багатоаспектно сформульовано сутність поняття інтерпретація: це – «тлумачення літературного твору, своєрідне розуміння і розкриття його змісту і форми. [...] переоформлення художнього змісту творчим шляхом його викладу засобами і мовами інших видів мистецтва або мовою науки» (Лексикон загального та порівняльного літературознавства, 2001: 229). Інтерпретація поезії може здійснюватися за допомогою музики, образотворчого театрального мистецтва, а також літературно-критичних розвідок. Предметом інтерпретації вірша може бути ліричний твір у цілому, його ключові образи або певні елементи.

Основним завданням аналізу є поглиблена робота із прочитаним віршем, що має на меті, як стверджує А.Вітченко, «збагатити початкові читацькі враження, визначити художню своєрідність прочитаного, розкрити ідейно-художній задум письменника шляхом осягнення структури та елементів зовнішньої (внутрішньої) організації літературного тексту» (Вітченко, 2008: 14). Аналіз здійснюється як вичленування складників твору (мотив, ідея, настрої, образи, мова) та характеристика кожного.

Вивчаючи поетичний доробок давньогрецької поетеси Сапфо, який зміг подолати століття і не втратити принадності і в наш час, у вчителів-словесників виникає ряд труднощів під час його аналізу та інтерпретації. Ми пропонуємо для аналізу поезії Сапфо використовувати прийоми навчання, які допоможуть проникнути у зміст вірша та зрозуміти всі його складники.

Приєм визначення перебігу думок та почуттів твору. Після того, як учні почули у виконанні педагога вірш «Барвношатна владарко, Афродіто...», вони читають ліричний твір і на аркушах паперу записують основну думку чи почуття кожної строфи. Перемішавши листочки, діти передають їх сусідам за партами. Отримавши аркуші, школярі повинні прочитати та визначити, яким саме рядкам відповідають написані думки та почуття. Обговоривши та проаналізувавши дитячі відповіді, учитель може зробити висновок: наскільки учні зрозуміли вірш.

Приєм «Продовжити думку». Після вивчення ліричного твору вчитель може перевірити знання учнів. Він формулює першу частину речення (судження), а школярі повинні продовжити.

Наприклад, аналізуючи вірш Сапфо «До богів подібний...», можна сформулювати такі думки:

Ця поезія актуальна і в наш час, тому що...

Завдяки художньому прийому – гіперболі, Сапфо передає...

Особливо мене вразило те, що... та інші.

Коли аналізування твору не сформувало в учнів достатнє уявлення про зображене, застосовується інтерпретація, завдяки якій школярі по-своєму тлумачать вірш, зокрема багатозначні, не прояснені в тексті висловлювання. О. Ратушняк зазначив: «Інтерпретація – це процес емоційно-естетичної, аналітико-синтетичної і комунікативної діяльності учнів, спрямований на сприйняття та пізнання твору [...], його осмислення й тлумачення [...] і висловлення цього тлумачення [...]» (Ратушняк О, 2008: 5-6). Завданням інтерпретації є оригінальні учнівські думки, враження, судження, що допомагають сформувати у читача уявлення про твір.

Учитель-словесник намагається на кожному уроці розгляду лірики Сапфо вчити учнів висловлювати власні думки та аргументувати їх, для цього можна застосовувати такі прийоми навчання:

Приєм інтерпретації висловлювання. Доцільно використовувати після того, як учні прочитали вірш Сапфо. Діти по черзі інтерпретують прочитане (зокрема, тлумачать заголовок, епіграф, ключові образи, символи, метафори). Кожен школяр має право сказати лише одне речення. Інші діти, не повторюючись, додають щось своє. У кінцевому результаті всі учні мають висловити оригінальні читацькі тлумачення стосовно поетичного твору.

Приєм «Презентація». Вірш ділиться на три або чотири частини (за змістом, або за строфами). Також це може бути кілька ліричних творів Сапфо. Кожна група отримує завдання – презентувати частину поезії або цілий твір. Спочатку школярі читають, обговорюють кожна група свою частину вірша, а потім по декілька представників виступають з виразним читанням і інтерпретацією поетичного тексту.

Приєм «Відображення вражень на папері». Учитель читає вірш, а учні відображають свої враження від почутого твору (образи, думки,

емоції) на аркуші за допомогою різнокольорових олівців. У кожної дитини своє сприймання поезії, це підтвердять їхні малюнки. Потім учні здають свої роботи вчителю, а він кожну з них демонструє класові і слухає про них відгуки та оцінки. Завдяки цьому прийомові школярі мають можливість творчо інтерпретувати ліричні твори давньогрецької поетеси.

Прийом «Опиши поетичний образ». За допомогою цього прийому учні після знайомства з текстом вірша описують образи, які зустрічаються у поезії, почуття, які передає ліричний герой. Описування може бути як усне, словесне, так і за допомогою кольорових олівців та паперу. Наприклад, прочитавши вірш Сапфо «З Криту ти сюди завітай, богине», учні спочатку усно описують образи природи, зображені у творі, а потім малюють своє бачення почутого.

Прийом «Пошуки скарбів». Кожен ліричний твір покликаний виховувати читача та давати естетичну насолоду. У кожній поезії оприявнюються духовні цінності, які школярі повинні знайти та зрозуміти. Наприклад, у вірші Сапфо «Жереб мені випав такий...» прихованим скарбом, який повинні знайти учні, є кохання.

Прийом «Психологічний етюд». Оскільки лірика – це передусім вираження почуттів, переживань, думок, емоцій, настроїв ліричного героя, то перш за все, кожен учень повинен знати значення цих психологічних станів та явищ. Адже без фонових знань з психології неможлива повноцінна інтерпретація ліричного твору. Тому педагог повинен, принагідно до кожного тексту, пояснювати певні поняття і вчити дітей інтерпретувати прочитане у психологічному аспекті.

Наприклад, під час вивчення творчості Сапфо, учитель може пояснити учням такі психологічні поняття:

Почуття – це специфічні людські, узагальнені переживання, ставлення до людських потреб, задоволення або незадоволення яких викликає позитивні або негативні емоції. Почуття поділяються на моральні (симпатія, повага, вдячність, любов тощо); інтелектуальні (цікавість, здивування, впевненість та інші); естетичні (задоволення, здивування, горе, відчай тощо).

Переживання – те, як відбивається у свідомості емоційний процес людини. Це усвідомлений емоційний стан, викликаний подією або спогадом. Наприклад, задоволення, страждання, насолода, напруження, збудження.

Ці відомості допоможуть під час характеристики поетичного доробку Сапфо, яка пронизана різноманітними почуттями та переживаннями.

Метою цих прийомів є індивідуальне сприймання, емоційні переживання та осмислення ліричного твору. Бажано їх застосовувати саме у такій послідовності, оскільки завдання мають наростаючу складність.

У допомозі вчителеві під час аналізу та інтерпретації ліричного твору може стати «поетична критика», адже є багато прикладів, коли за аналіз беруться не літературні критики, а письменники. О.Куцевол стверджує: «Їхні критичні роздуми не менш кваліфіковані, а навпаки, ще цінніші, бо хто ж як не творець зуміє так глибоко оцінити результат праці свого колеги, досягнути таємниці його індивідуально-художньої майстерності» (Куцевол, 2010: 7). Використання творів «поетичної критики» внесе в розгляд творчості Сапфо неповторність, оригінальність, емоційність, допоможе учням розширити своє уявлення про поетесу та її вірші. Тому доцільним є використання прийому «поетичної критики».

Прийом «Поетична критика». Поетичні твори про вірші та їх авторів дають можливість яскравіше та об'ємніше представити учням творчість письменників. Цей прийом допоможе краще проаналізувати та проінтерпретувати творчість автора, поглянути на вивчений матеріал очима іншого поета. Пропонуємо використовувати його переважно на підсумковому етапі вивчення ліричних творів, оскільки це дасть учням можливість зробити глибокі висновки та узагальнення. Наприклад, після опрацювання життєвого та творчого шляху Сапфо учитель або підготовлений учень декламує вірш Лесі Українки «Сафо». Юні читачі мають змогу зіставити своє розуміння поетеси і її творів з художньою рецепцією майстра.

Висновки. Отже, аналіз та інтерпретація поезії Сапфо полягає у розкритті первинних вражень від прочитаного, в осмисленні переживань ліричного героя та їх причин, у вмінні характеризувати мову вірша, у визначенні підтексту та особливостей версифікації. Аналіз та інтерпретація не повинні бути одноманітними, їх слід робити цікавими та різноманітними для учнів.

Перспективи подальших розвідок. Як бачимо, проблема вивчення постаті давньогрецької поетеси Сапфо у школі є малодослідженою на сьогодні, яка, безумовно, потребує подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Вітченко А. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук. Київ: 2008. 40 с.
2. Давньогрецька поезія: (антологія) / (упоряд., авт. вступ. сл. та біогр. довідок Ліна Глущенко). Львів: Червона Калина, 2010. 184 с.
3. Куцевол О. Життя і творчість письменника в дзеркалі «поетичної критики»: (навчальний посібник). Вінниця, 2010. 279 с.
4. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 634 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Гром'яка, Ю.Коваліва, В.Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 751 с.

6. Ратушняк О. Формування інтерпретаційної компетентності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Київ: 2008. 21 с.
7. Сафо. Пісні з Лесбосу. Львів: Піраміда, 2012. 137 с.

References

(Транслітерація)

1. Vitchenko A. Teoriia i tekhnolohiia formuvannia interpretacijnoyi kompetencii starshoklasnykiv u procesi vyvchennia svitovoyi dramaturhiyi: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya dokt. ped. nauk. K., 2008. 40 s (ukr).
2. Davnogreczka poeziya: (antolohiia) / (uporiad., avt. vstup. sl. ta biogr. dovidok L.Glushhenko). L.: Chervona Kalyna, 2010. 184 s (ukr).
3. Kucevol O. Zhyttia i tvorchist pysmennyka v dzerkali «poetychnoyi krytyky»: (navchalnyj posibnyk). Vinnycia, 2010. 279 s (ukr).
4. Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva. Chernivci: Zoloti lytavry, 2001. 634 s (ukr).
5. Literaturoznavchij slovnyk-dovidnyk / za red. R.Gromyaka, Yu.Kovaliva, V.Teremka. K.: VC «Akademiiia», 2007. 751 s (ukr).
6. Ratushniak O. Formuvannia interpretacijnoyi kompetentnosti starshoklasnykiv u procesi vyvchennia zarubizhnoyi literatury : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya kand. ped. nauk. K., 2008. 21 s (ukr).
7. Sapfo. Pismi z Lesbosu. L. : Piramida, 2012. 137 s (ukr).

*Статтю рекомендовано до друку
доктором філологічних наук, професором,
завідувачем кафедри української і зарубіжної літератури
та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
Мазохою Галиною Степанівною*

*Стаття надійшла до редакції
8 вересня 2018 року*

Наталья Черныш

кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры украинской и зарубежной литературы и методики обучения ГВУЗа «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды», ул. Сухомлинского, 30, 08401, г. Переяслав-Хмельницкий, Украина, tchernysh.nat@ukr.net

АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТВОРЧЕСТВА ДРЕВНЕГРЕЧЕСКОЙ ПОЭТЕССЫ САФФО В ШКОЛЕ

Natalia Chernysh

Ph.D. in Pedagogics, Senior Lecturer of Ukrainian and Foreign Literature
and Teaching Methods Department SHEE «Pereiaslav-Khmelnyskyi
Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University»,
30, Sukhomlynskyi Str., Pereiaslav-Khmelnyskyi, Ukraine, 08401
tchernysh.nat@ukr.net

**ANALYSIS AND INTERPRETATION OF THE CREATIVITY OF
ANCIENT GREEK POETESS SAPPHO AT SCHOOL**